

GRYBAI IR PIRMOJI PAGALBA

APSINUODIJIMO METU

Dažniausiai neprityrę grybautojai grybais apsinuodija supainioję valgomus su nuodingais grybais (pvz. supainioja jauną žalsvąją musmirę su ūmėde). Apsinuodijus grybais, kaip ir kitų apsinuodijimų atveju, svarbiausia yra laiku suteikti pagalbą. Jei laikas prarastas, prognozė gali būti labai bloga.

Kadangi dalis valgomų ir nuodingų grybų yra panašios išvaizdos, klaidos susijusios su nepakankamu valgomiesiems ir nuodingiems grybams būdingų požymių identifikavimu. Neteisingi ir kai kurie paplitę universalūs nuodingų grybų nustatymo būdai, pvz., „nuodingi grybai nekirmija“ (kai kurie grybai gali būti nenuodingi bestuburiams, tačiau mirtinai nuodingi žmonėms).

Apsinuodyti galima ir gerais valgomais grybais, jei vartojami seni, ištižę, sukirmiję ar šalnų pakąsti grybai. Juose, irstant baltymams ir riebalams, susidaro amidų, aminų junginiai (taip pat susidarantys ir gendant mėšai, žuvims ar sviestui). Grybai, erzinantys virškinimo traktą (kai kurie kartūs piengrybiai, ūmėdės). Jų užvalgius jau po 1-2 valandų pakyla temperatūra, vemiami, viduriuojama. Pasveikstama po kelių dienų. Grybai, kurių nuodingos medžiagos trikdo nervų sistemą (paprastoji musmirė). Po 2-3 valandų išsiplečia akių vyzdžiai, prasideda vėmimas, viduriavimas, haliucinacijos. Laiku suteikus medicininę pagalbą, pasveikstama.

Musmirėse randamos šios nuodingos medžiagos: amanitinas, faloidinas ir falinas, o muskarinas, bufoteninas, muscimolas, iboteno rūgštis ir kt. vartojamos vaistų gamybai. Amanitinas ir faloidinas – labai stiprūs nuodai. Suvalgius nuodingo grybo, apsinuodijimo požymiai pasireiškia po 6-12, kartais ir daugiau valandų. Nuodams patekus į kraują, prasideda vėmimas, viduriavimas, prakaitavimas, atsiranda dideli skrandžio skausmai, susilpnėja pulsas, šąla galūnės. Priepuoliai pasikartoja kelis kartus. Stipriau apsinuodijus, žmogus miršta po 5-10 dienų.

Žalsvosios ir smailiakepurės musmirių sukelta intoksikacija daugeliu atvejų baigiasi mirtimi. Tai priklauso nuo suvalgyto vaisiakūnių kiekio, taip pat nuo juose esančių nuodingų medžiagų poveikio ir ligonio sveikatos būklės. Žalsvojoje musmirėje susikaupia daugiau kaip 10 nuodingų medžiagų, kurių poveikis labai nevienodas. Užvalgius žalsvosios musmirės, po 8-24 valandų sutrinka kepenų veikla, skauda skrandį, maudžia krūtinę, taip pat vemiami, viduriuojama. Faloidinas – greitai veikianti nuodinga medžiaga. Faloinas ir falinas pamažu nuodija kepenis bei visą virškinimo traktą. Falinas naikina raudonuosius kraujo kūnelius. Ši medžiaga karštame vandenyje (60–70 °C temperatūros) suyra. Musmirėse yra ir daugiau nuodingų medžiagų tokių kaip falolizinas, amavadinas, amanitinas, muskarinas, muskaronas, muscimolas ir kitų. Apsinuodijimo požymiai išryškėja po 2-24, kartais – po 48 valandų ar net vėliau. Apsinuodijus žalsvąją musmirę kamuoja aštrūs skrandžio skausmai, viduriavimas, galvos svaigulys. Dažnas vėmimas, prasidedantis maždaug po 8-24 valandų. Dėl per ilgo nuodų inkubacijos periodo kyla pavojus gyvybei. Priklausomai nuo nuodų kiekio ir sveikatos būklės mirštama po 3-15 dienų. **DĖMESIO.** Lietuvoje auganti žalsvoji musmirė – **mirtinai nuodingas grybas.** Kai nuo šio grybo nuo kepurėlės paviršiaus nusitrynę balti lopinėliai, o nuo koto nusmukęs rinkis, labai panaši į žalsvos spalvos ūmėdes, o kartais net į pievagrybius. Todėl būtina įsidėmėti žalsvosios musmirės pagrindinius požymius: jaunos musmirės vaisiakūnis apgaubtas storu baltu apvalkalu ir panašus į besikalantį iš žemės kiaušinį, vaisiakūniui augant, sutrūkęs apvalkalas lieka apatinėje koto dalyje ir

apgaubia jo sustorėjusią dalį, jaunų vaisiakūnių kepurėlės apačią dengia kita plėvelė – šydas, kuris, vaisiakūniui augant, atitrūksta nuo kepurėlės kraštų ir lieka ant koto lyg rinkis, kepurėlės paviršiuje dažniausiai nebūna apvalkalo likučių: baltų lopelių, taškelių, karpelių (žr. pav.: paprastosios musmirės kepurėlė). Patujaro plaušabudėje muskarino yra 150 kartų daugiau nei kai kuriuose kituose nuodinguose grybuose. Labai panaši į pavasarinę balteklę, pievagrybius. Nuodingasis nuosėdis, augantis mūsų miškuose, tai labai nuodingas grybas. 80 kg sveriančiam žmogui 300 g šio grybo yra mirtina dozė. Nuodas orelaninas dar pavojingesnis nei faloidinas, jo veikimas pasireiškia pavėluotai, ne anksčiau kaip po 3 dienų, o dažnai po kelių savaitių ar net kelių mėnesių po organizmo apsinuodijimo. Sutrinka inkstų, kepenų veikla, kankina troškulys, džiūsta gerklė, lūpos, ima skaudėti žarnyną, galūnes.

Lietuvos miškuose auga ir ne tokių labai nuodingų grybų, pavyzdžiui, gleiviabudė, nuodingasis pievagrybis, stambioji gijabudė, labai panaši į valgomus pievagrybius, puokštinė kelmabudė, eglinė kūgiabudė – į kelmučius, dryžuotasis baltikas, geltonasis baltikas į juosvažalį baltiką ir žaliuokę. Sąlyginai nuodingų grybų aptinkama tarp ūmėdžių, piengrybių, net baravykų.

Galima išskirti du apsinuodijimų grybais atvejus. Pirmas, kai suvalgęs grybus žmogus greitai, po puvalandžio, sunegaluoja: vemia, atsiranda traukuliai ir antras, kai sveikata pablogėja po paros ar net praėjus ilgesniam laikui.

Pirmu atveju apsinuodijimas yra lengvesnis, antru–daug sunkesnis ir sunkiai gydomas. Pastarasis apsinuodijimas sukelia kepenų ir inkstų komplikacijas. Žmogus gali visam gyvenimui prarasti sveikatą ar net mirti. Statistika teigia, kad suvalgius žaliąją mumiršę, jei laiku nesuteikiama medicinos pagalba, trečdalis atvejų yra mirtini. Nors būna ir išimčių. Grybus reikia gerai išvirti, o jų nuovirą reikia išpilti. Dar geriau, jeigu nuoviras nupilamas kelis kartus, tada iš grybo pasišalina daug nuodingų medžiagų ir taip galima sumažinti apsinuodijimų riziką. Klystama pirmą grybų nuovirą panaudojant sriubai virti. Išskyla didelis pavojus apsinuodyti grybais. Jeigu žmogus apsinuodijo grybais iš pradžių reikia bandyti išvėmti maistą. Jokiu būdu iš pradžių negerti vandens, kad nuodingos medžiagos nepatektų į žarnyną. Tik paskui bus galima išgerti kelias stiklines vandens ir vėmti, kol skrandis išsivalys. Be to, būtina kuo greičiau kreiptis į gydytoją. Dižiausia žmonių klaida, kai jie mano, kad negalavimas praeis savaime. Kai prasideda prasideda traukuliai apie vėmimą negali namuose negali būti nė kalbos.

Vėmimo negalima sukelti, jei ištiko širdies priepuolis (arba įtariama, kad širdies infarktas), prasidėjo traukuliai, apsinuodijimas yra nesąmoningas, apsinuodijo kūdikis iki 6 mėn., trys nėštumo mėnesiai. Pirmoji pagalba, apsinuodijus grybais. Pasijutus blogai, nedelsiant reikia sukelti vėmimą (kišti pirštus į burną, dirginti gomurį). Apsinuodijusiajam grybais iš pradžių neduoti gerti vandens, tik kai žmogus išvėmė maistą, po to duoti išgerti šilto vandens, kruopų nuovirų, skysto kisieliaus, stiprios beržo, bruknių, arkliuogės lapų arbatos (1-2 litrus). Jei nukentėjusys nesąmoningas, paguldykite ant šono, pasirūpinkite, kad neužspringtų (jei vemia). Skubiai kreiptis medicininės pagalbos į gydytoją toksikologą. Visais atvejais vežant, nukentėjusį į gydymo įstaigą, būtina surinkti ir vežti kartu grybus, kuriais žmogus galėjo apsinuodyti.

Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro
Sveikatos mokykla